

Finantza krisia

Konponbide iraultzailea Islandian

Krisialdi ekonomikoak kolpatutako herrialdeen artean, Islandia izan da konponbide propioa, originala eta, beraz, iraultzailea topatu duen bakarra. Erreferendum bidez, erantzukizuna krisiaren benetako errudunei, bankuei egotzi diete eta bankuetako arduradunak atxilotu eta epaitu dituzte.

DANIEL UDALAITZ

NATO

Islandia izan zen 2008an finantza krisia nozitzen lehen. Irudian NDFren kredituaren kontra islandiarrak protestan.

KONPONBIDE BATEN BILA ari dira lanean azken urteetako finantza eta ekonomia krisiak kaltetutako herrialdeak. Gehienek krisiaren zama herritarren gainera bota dute, gizarte eskubideak murriztuta, eta finantza entitateak salbatu dituzte, krisiaren benetako errudunei diru publikoa injektatuta. Aitzitik, Islandiak,

320.000 biztanle inguru besterik ez dituen iparraldeko herrialde txikiak, konponbide iraultzailea aukeratu du: herritarrei, erreferendum bidez, bankuen porrota ordaintzeari ala ez ordaintzeari buruz galdetzea. Islandiarrak dagoeneko bi erreferendum egin dituzte, bata, 2009ko abenduan eta bestea, iragan apirillean, eta beren

bankuen zorrak ordaindu nahi ez dituztela esan dute. Gainera, bankarien jardura ikertzeko eskatu dute eta, behar izanez gero, baita bankariak espetxeratzeko ere. Eta Islandiako gobernuak, orain arte, herritarren nahia bete du. Islandiako banku nagusietako baten presidentea Londresen duen etxadian atxilotu zuten.

Islandia, bankari bihurtutako arrantzaleak

XX. mendearen hasieran, Islandia Europako herrialdeirik pobreena zen. 320.000 biztanle ditu, eta Europaren, AEBen eta zirkulu polarraren artean dago. Muturreko klima eta geografia ditu, baita Europako tradizio demokratikorik zaharrenekoa ere. 1980ko hamarkadan gobernuak arrantza pribatizatu zuen: kuotatan zatitu zuen eta, ondorioz, arrantzale gutxi batzuk asko aberastu ziren. Ronald Reagan eta Margaret Thatcherren eraginpean, herrialdea eredu liberalaren gailur bihurtu zen. Politika ekonomikoan zerga baxuak, pribatizazioak edota erregulaziorik eza nagusitu ziren. *Per capita* irabazkinak munduko altuenetakoak izatera iritsi ziren, langabezia %1ean egonkortu zen, eta herrialdeak energia berdean, aluminioaren industrian eta goi mailako teknologian inbertitu zuen.

Bilakaera hori XXI. mendean burutu zen, bankuak pribatizatu zituztenean. Bankariak herrialde barruan nahiz atzerrian hedatzen hasi ziren. Horretarako "arrazoi" bikainak zituzten: finantza erregulaziorik ez zegoen, interes tasak %15ekoak ziren, eta horrek Alemaniako

erretirodunak eta Herbehereetako salerosleak erakarri zituen. Bankuak erotu egin ziren: bankuen aktiboak herrialdearen BPGa baino 12 aldiz handiagoak izatera iritsi ziren, burtsaren balioa 9 aldiz hazi zen 2003tik 2007ra, etxebizitzaren prezioa hirukoiztu egin zen. Hondamena sekulakoa izan zen. Inflazioak eztanda egin zuen, BPG %15 jaitsi zen, bankuek 100.000 milioi dolar galdu zituzten, eta islandiarrak aberats izaten jarraitu zuten, baina lehen baino askoz gutxiago.

Islandia AEBetako krisiaren aurrekaria

Islandiako krisialdia 2008an hasi zen, gero Europan eta munduko gainerako herrialdeetan hedatuko zen AEBetako finantza sistemaren krisia piztu baino lehen. Bi krisien ezaugarriak oso antzekoak dira: banku sistemaren gehiegikeriak, diruzalekeria eta jarduera publiko eta pribatu okerrak, ustelkeria barne. Islandiako analista eta herritar askoren ustez, krisia gutxi batzuek egindako arpilatzea izan zen.

Analista horien arabera, arpilatzea 30 pertsona inguruk antolatu zuten: dozena bat bankarik, enpresari gutxi batzuek eta esku bete politikariek. Islandiako 63 parlamentarietatik hamarrek, 1944tik agintean egon den alderdiko bi buruek barne, 10 milioi euroko mailegu pertsonal bana zuten. Horrek guztiak eten zuen munduko *per capita* irabazkinik altuenetakoak izatea lortu zuen ekonomiaren goraldia.

Icesave-k banku guztien porrota eragin zuen

Islandiako krisiaren kasurik nabarmenena Lansbanski, Islandiako banku nagusietakoaren Icesave izeneko Interneteko adarrarena izan da. Interes tasa altuko aurrezki kon-

tua eskaintzen zuen, %15 ingurukoa, eta horrek Britainia Handiko eta Herbehereetako aurreztaile asko (medikuak, salerosleak, erretirodunak) erakarri zituen. Gobernu britainiarrak bankua kapitalak sorterriratzen hasi zela antzeman zuen, eta funtsak izozteko terrorismoaren aurkako legea ezarri zion. Horrexek

Arpilatzea 30 pertsona inguruk antolatu zuten: dozena bat bankarik, enpresario gutxi batzuek eta esku bete politikariek

piztu zuen krisia, banku guztiek saillean porrot egitea eragin baitzuen. Herbehereetako eta Erresuma Batuko gobernuak gordailuen %100 itzuli zizkieten aurreztaileei, eta orain Islandiari diru hori ordaintzeko eskatu diote: 4.000 milioi euro, Islandiako BPGren herena.

Gizartearen mobilizazioa eta erreferenduma

Islandiako gobernuak akordia lortu zuen herritarrek zorra 15 urtetan eta %5,5eko interesarekin ordain zezaten. Baina herritarrak antolatu egin ziren, eta akordioa bertan behera utzi zuten, 2009ko abendu-

ko erreferendumean ezezkoak botoen %90 bildu ondoren. Bigarren akordioa hobea zen -%3ko interes tasa eta 37 urtetan ordaintzeko aukera-, baina herritarrek, apirilaren 10ean egin berri den erreferendumean, berriro atzera bota dute. Hala, garbi adierazi dute ez daudela prest bankuen gehiegikeriak ordaintzeko.

Eva Joly magistratu ohi eta parlamentari frantziarrari bankuak ikeritzeko eskatu zioten, eta zera adierazi du: "Islandiarrak mirari neoliberalizat zuten beren herrialdea, politikarekiko interesa erabat galdua zuten, eta deigarria da orain herritarrek patua beren eskuetan eduki nahi izatea". Islandiarrak ezin dira aurreikusiri, baina jarrera horri eutsiz gero, Islandia Europar Batasunean sartzea asko zailduko litzateke. Gainera, Erresuma Batuko eta Herbehereetako gobernuak Islandia nazioarteko auzitegietara eramaten ahaleginduko dira. Gobernu horiek aurka izan arren, Olafur Ragnar Grimson Islandiako presidentea, berak deitutako bi erreferendumei esker, "2008an Islandiako ekonomia amildu zenean galdutako konfiantza berreskuratu" dutela dio. Bere ustez, emaitzek "demokrazia indartzen dute". ■